

Вільгельм фон Габсбург, наймолодша дитина австрійських архієпископів (ерцгерцогів) Габсбургів-Лотаринзьких, народився 10 лютого 1895 року у родинному маєтку, що знаходився на острові Люсін (сучасна Хорватія) в Адріатичному морі.

З 1905 року Вільгельм Франц навчався у Віденському реальному училищі, яке він закінчив 1912 року. Наступного року Вільгельма було відправлено на навчання до військової академії в місті Вінер-Нойштадт. Навчаючись в академії, Вільгельм почав цікавитися українською культурою - вивчав мову, читав книжки українських письменників та поетів.

У лютому 1915 Вільгельм Габсбург закінчив військову академію, отримав звання лейтенанта австрійської армії і був відправлений до 13-го полку уланів. Ця військова частина формувалася переважно з українців Золочівського повіту (нинішньої Львівської області). У складі цього полку відбувалося подальше ознайомлення Вільгельма з українцями, до яких він виявляв неабияку прихильність. Під його командуванням та з його ініціативи сотня Вільгельма повністю українізувалася - з її складу були вилучені поляки й угорці, місце яких заступили винятково українці. Один з його солдатів-українців подарував Вільгельму вишиту сорочку, яку він почав відкрито носити як в полку, так і поза ним. За це, а також за його патріотизм і любов до України, його прозвали у полку Василем Вишиваним.

В 1916 році Вільгельм Габсбург став членом сенату Австро-Угорщини і налагодив там контакти з українськими депутатами.

1918 року, на прохання Центральної Ради, до України увійшли підрозділи німецько-австрійського війська - для захисту від більшовиків. За документами, Габсбург-Вишиваний «особисто керував групою військ, в тому числі українським легіоном Січових стрільців». Його група брала участь в боях проти радянської армії за Херсон і Запоріжжя, де до серпня 1918 року він був «начальником гарнізону окупаційних військ». Підлеглі - чотири тисячі українців - обожнювали свого командира. «Кожен, хто його знає, вважає його майбутнім гетьманом або королем», - писав один з них.

У цей час Вишиваний підтримував зв'язки з українськими націоналістами: письменником Чикаленком, генералами військ УНР Балбачаном, Ігнатівим, полковником Петрівим. «Останні схилили його очолити їхні війська, виступити проти Скоропадського і пропонували йому посаду президента України», - йдеться в документах.

Йти проти чинного гетьмана Вишиваний, як справжній державник, відмовився.

Після падіння гетьманату Скоропадського Василь Вишиваний співпрацює з урядом Директорії УНР, хоча й не тривалий час - через незгоду з укладенням Петлюрою Варшавської угоди з Польщею йде у відставку та виїжджає до Відня.

Певний час Василь Вишиваний проживає у Відні, потім тривалий час живе у Парижі, весь цей час підтримуючи контакти з українськими емігрантами. У моменти криз, як наприклад Голодомор 1932-1933 років, він намагається привернути увагу міжнародної громадськості до страждань українського народу.

Із вторгненням Німеччини у СРСР Вишиваний спочатку, як націоналіст, сподівається, що це призведе до створення незалежної української держави, однак згодом розчаровується. Орієнтовно в той час, у 1941-1942 роках, він починає працювати на англійську військову розвідку, проти нацистів, а згодом проти СРСР.

26 серпня 1947 Вільгельма Габсбурга було заарештовано радянською секретною службою СМЕРШ. Йому інкримінували шпигунську діяльність із західними державами, союзниками СРСР по антигітлерівській коаліції, та звинувачували в зв'язках з ОУН.

У грудні 1947-го, Габсбурга-Вишиваного доправили до Києва. Слідство завершилося у квітні 1948-го, арештанту дали «за шпигунську діяльність» 25 років. 1 липня Габсбург-Вишиваний у тяжкому стані потрапив до лікарні Лук'янівської в'язниці - загострився застарілий туберкульоз легенів. Там за півтора місяці, 18 серпня, помер. Похований на Лук'янівському цвинтарі.

Література про життя та діяльність

1. 930354 63.3(4Укр)64 А18 Авдеєнко С. І. Габсбург-Лотрінген Вільгельм, австрійський ерцгерцог // Тисяча й одна смерть: український рахунок / Сергій Авдеєнко. - Запоріжжя : Дике Поле, 2006. - С. 181-182.
2. 991000 94(477.64-25)1918 В38 Весна 1918 року: у боротьбі за Запоріжжя : спогади українських бійців / Запоріж. наук.-дослід. центр «Спадщина»; [авт.: Вільгельм фон Габсбург та ін.; упоряд. Ю. І. Щур]. - К. : [УВС ім. Ю. Липи], 2017. - 132 с.
3. 869759 63.3(4Укр)61 Г51 Гірняк Н. Полковник Василь Вишиваний. - Вінніпег : Вид-во хор. УСС Дм. Микитюк, 1956. - 72 с.

4. Ф84716 63.3(4Укр) Д21 Дашкевич Я. Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний) // Постаті : нариси про діячів історії, політики, культури / Ярослав Дашкевич. - Львів : Піраміда, 2015. - С. 509-524.
5. Ф72132 94(477) Д58 Габсбург Вільгельм (Василь Вишиваний) // Довідник з історії України (А-Я) / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. - 2-ге вид., допрац. і доп. - К. : Генеза, 2002. - С. 138.
6. 875749 63.3(4Укр-2К)61 Д67 Донцов Д. Рік 1918, Київ. Ч.1. - Торонто, Онт. - Канада : Гомін України, 1954. - 128 с. - Із змісту: Згадки про Василя Вишиваного. - С. 13-14, 53, 123.
7. Ф67129 050.9 І90 Новосад Р. Австрійський архієпископ - український полковник // Історичний календар'98 : [наук.-попул. та літ. альм.]. / упоряд. А. Денисенко, В. Туркевич. - К. : Укр. книга, 1997. - [Вип. 4]. - С. 240-241.
8. 962057 63.3(4Укр-4Зап) К90 Щур Ю. Народний дім, «Просвіта», архієпископ Вільгельм фон Габсбург та інші епізоди з історії революційного Олександрівська // Культурна спадщина Запорізького краю : зб. наук. ст. та документів з охорони культ. спадщини / [редкол.: Конарева І. Е. та ін.]. - Запоріжжя : ЛПДС, 2011. - Вип. 3. - С. 12-29.
9. 968373 63.3(4Укр-4Зап) К90 Щур Ю. «Під жовто-синім прапором свободи». Українська революція в Запорізькому краї (1917-1921 рр.) : [у т. ч. про В. фон Габсбурга] // Культурна спадщина Запорізького краю : зб. наук. ст. та документів з охорони культ. спадщини / [редкол.: Конарева І. Е. та ін.]. - Запоріжжя : ЛПДС, 2012. - Вип. 4. - С. 74-97.
10. Ф85325 030 О-58 Онацький Є. Д. Габсбург-Льотрінген Вільгельм // Українська мала енциклопедія : у 4 т. / Євген Онацький ; упоряд. С. Білокінь. - Вид. 2-ге, уточнене. - К. : ПУЛЬСАРИ, 2016. - Т. 1. А-І. - С. 212.
11. 840835 63.3(4Ита) О-58 Онацький Є. Полковник Василь Вишиваний - Архієпископ Габсбургський // Портрети в профіль / Є. Онацький. - Чикаго : Укр.-Амер. Вид. Спілка, 1965. - С. 123-153.

З Україною в серці

ВАСИЛЬ ВИШИВАНИЙ

(Вільгельм Габсбург-Лотрінген)

РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ СПИСОК

**ЗАПОРІЖЖЯ
2020**

12. Ф67551 63.3(4Укр)5 P53 Ріпецький С. Українські січові стрільці на Запоріжжі [у т. ч. про архікнязя Вільгельма] // Українське січове стрілецтво: визвольна ідея і збройний чин / С. Ріпецький. - Нью-Йорк : Червона калина, 1956. - С. 189-198.
13. 963944 63.3(4Укр)52 C53 Снайдер Т. Червоний князь / Тимоті Снайдер ; [пер. з англ. Павла Грицака]. - [К.] : Грані-Т. - 296 с.
14. 990391 У2 С53 Сняданко Н. Охайні прописи ерцгерцога Вільгельма : роман. - Львів : Вид-во Старого Лева, 2017. - 544 с.
15. 868977 63.3(4Укр)61 С60 Солуха П. Місто Олександрівськ - центр інтриг Вишиваного // Договір з Москвою проти гетьмана Павла Скоропадського / Петро Солуха. - США : Хутір діда Петра, 1973. - С. 208-209.
16. Ф82260 63.3(4Укр)52 Т35 Терещенко Ю. І. Український патріот із династії Габсбургів / Ю. І. Терещенко, Т. С. Осташко. - Вид. 2-ге, доп. - К. : Темпора, 2011. - 408 с.
17. Ф82264 68 Т42 Тинченко Я. Вишиваний Василь (Габсбург-Лотрінген) // Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917-1921) / Ярослав Тинченко. - К. : Темпора, 2011. - Кн. II. - С. 224.
18. Ф85182 63.3(4Укр)52 Х76 Хома І. Я. Історія військового формування Січових стрільців (1917-1919 роки) : монографія. - Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. - 240 с. - Із змісту: Вільгельм Габсбург. - С. 84-87, 90.
19. 887609 85.03(4Укр) Х82 Хорунжий Ю. Василь Вишиваний (Габсбург) // Українські меценати: добродійність - наша риса / Юрій Хорунжий. - К. : КМ Академія, 2001. - С. 106-115.
20. Ф79387 63.3(4Укр)5 Ч-60 Чикаленко Є. Х. Щоденник, 1919-1920 / за ред. Владислава Верстюка, Марка Антоновича ; Укр. вільна акад. наук у США [та ін.]. - К. ; Нью-Йорк : Вид-во ім. О. Теліги, 2005. - 640 с. - Із змісту : Згадки про Василя Вишиваного (Вільгельма Габсбурга-Лотрінгена). - С. 85, 208-209, 354, 385, 486, 521, 549, 570.
21. Ф77873 030 Э68 Гай-Нижник П. П. фон Габсбург-Лотрінген Вільгельм // Енциклопедія Сучасної України / НАН України ; Наук. т-во ім. Т. Шевченка ; Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України ; голова редкол. І. М. Дзюба. - К. : Поліграфкнига, 2006. - Т. 5. Вод - Гн. - С. 251.

22. Ф76651 94(477) Э68 Осташко Т. С. Габсбург-Льотрінген Вільгельм фон // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Ін-т історії України НАН України. - К. : Наук. думка, 2004. - Т. 2 : Г - Д. - С. 9.

23. Головацький І. Австрійський архікнязь – український воїн і поет // Дзвін. - 2002. - № 8. - С. 126-129.
24. Єремеев І. Вільгельм Габсбург - лицар України // Військо України. - 2003. - № 7-8. - С. 36-37.
25. Каменюк М. Легенда про ерцгерцога в українській вишиванці // Слово Просвіти. - 2013. - 7 листоп. (№ 44). - С. 12.
26. Липовецький С. Родич імператорів на службі України. Габсбург, який став Василем Вишиваним // День. - 2008. - 29 серп. - С. 8.
27. Набитович І. Ще одне відкриття Вільгельма Габсбурга – полковника Василя Вишиваного // Визвольний шлях. - 2002. - Кн. 9. - С.123-126.
28. Осташко Т. Вільгельм Габсбург і Україна / Т. Осташко, Ю. Терещенко // Історія України. - 1998. - № 24. - С. 5-8.
29. Подволоцкий А. Король для Украины. Василь Вишиваний мог свергнуть гетьмана Скоропадского? // Загадки истории. - 2016. - № 49. - С. 16-17.
30. Пресіч О. Український поет Вільгельм фон Габсбург // Україна. - 1991. - № 5. - С. 8-9.
31. Снайдер Т. Українське життя австрійського архікнязя : [Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний) – полковник УСС] // Критика. - 2008. - № 6. - С. 18-21.
32. Степанов Ф. З любов'ю до України : [про Вільгельма Габсбурга (Василя Вишиваного)] // Слово і час. - 1994. - № 7. - С. 77-79.
33. Тригуб О. Як ерцгерцог українським полковником став // Крила України. - 2015. - № 49. - С. 14.
34. Чернецький Є. Габсбурги // День. - 2013. - 11 жовт. - С. 9.

**ЗАПОРІЖЖЯ ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА**

Відділ наукової інформації
та бібліографії
Запоріжжя, пр. Соборний, 142
061 787 53 57
bibliograf.zounb@ukr.net
bibliograf@zounb.zp.ua
facebook.com/bibliograf.zounb